

ПЛАН УПРАВЉАЊА СПОМЕНИКОМ ПРИРОДЕ

„Стабло храста цера - Почеча“
2021 - 2030. година

Ужице, март 2020. године

Редни број	Садржај	Број стране
	Увод	3
1.	Приказ главних природних и створених вредности и природних ресурса	4
2.	Оцена стања животне средине	4
3.	Преглед активности, делатности и процеса који представљају факторе угрожавања	4
4.	Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја	4
5.	Анализа и оцена услова за остваривање дугорочних циљева заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја	5
6.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности	5
7.	Приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада	6
8.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу	7
9.	Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта	8
10.	Активности на промоцији вредности	9
11.	Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности на заштити, очувању и унапређењу и одрживом развоју	9
12.	Сарадња са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности	9
13.	Динамика и субјекти реализације Плана управљања	10
14.	Финансијска средства и материјалне претпоставке за извршење поверених послова управљања	10
15.	Планирани видови рада и преглед финансија у периоду важења плана управљања	12

Увод

Скупштина општине Пожега донела је Одлуку о проглашењу Споменика природе „Стабло храста цера - Почеча“ (01 бр. 633-2/95 од 10.10.1995.године) којом је под заштиту стављено стабло храста цера (*Quercus cerris* L.), селу Горобиле, као природно добро III категорије.

Претходна заштита: Републички Завод за заштиту природе у Београду, актом бр.01 – 121/1 од 26. јануара 1974. године, предложио је органу управе СО Пожега, надлежном за послове културе као органу надлежном за послове заштите природе, да донесе решење о стављању под заштиту државе стабла храста цера (*Quercus cerris* L.), у КО Горобиле, на месту званом „Почеча“, на катастарској парцели 3498 у приватном власништву Гавриловић Милуна Љуба из Горобиле, као природне реткости и привредног споменика. (тадашњег) чл.14. Закона о заштити природе. На основу наведеног донето је Решење СО Пожега 02-број 633-4/75 од 18.01.1975.године о стављању под заштиту државе стабла храста цера (*Quercus cerris* L.) у селу Горобиле, на месту званом „Почеча“ на катастарској парцели број 3498.

Правни основ за доношење Плана управљања Спомеником природе „Храст цера - Почеча“ за период 2021-2030. година утврђен је Законом о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр., 14/16 и 95/18.- др.закон. чланови 51, 52, 53 и 54.), према којем организација која управља Спомеником природе доноси програме и друга акта са условима и мерама заштите и развоја заштићеног подручја којим управља у складу са Законом и актом о заштити.

Општина Пожега је поверила на управљање Споменик природе „Стабло храста цера - Почеча“ ЈП „Србијашуме“ Београд, Шумском газдинству „Ужице“ из Ужица према члану 5. Одлуке о проглашењу СП „Стабло храста цера – Почеча”.

На заштићеном подручју установљен је режим заштите трећег степена.

По класификацији IUCN спада у III категорију као споменик природе према: „Оквиру за класификацију заштићених копнених и морских подручја“ - IUCN, 1990.године.

План управљања Спомеником природе „Стабло храста цера-Почеча“, сагласно Закону о заштити природе, урађен је у складу са:

- Законом о заштити природе („Службени гласник Републике Србије“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16 и 95/18.- др.закон);
- Законом о шумама („Службени гласник Републике Србије“, број 30/10, 93/12 и 89/15 и 95/18.- др.закон);
- Законом о заштити животне средине („Службени гласник Републике Србије“, број 135/04, 36/09, 36/09.- др.закон, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 95/18.- др.закон);
- Одлуком о проглашењу Споменика природе „Стабло храста цера - Почеча“ (бр. 01- 633-3/95 од 10.10.1995.године);
- Решењем о условима заштите природе за израду Плана управљања Спомеником природе „Стабло храста цера - Почеча“ за период 2021-2030. године које је издао Завод за заштиту природе Србије (број: 020-151/2 од 11.02.2020. године).

1. Приказ главних природних и створених вредности – природни ресурси СП „Храст цера - Почеча”

Заштићено подручје представља споменик природе, заштићено стабло храста цера (*Quercus cerris* L.) са усвојеним називом „Храст цер - Почеча“, а границу припадајућег простора представља површина пројекције крошње стабла 45,2 м² (4,52 ар)

Заштићено стабло храста цера налази се на територији Општине Пожега, на брдовитом узвишењу, на месту званом „Почеча“, катастарска општина Горобиле. Жица која служи као граница имања закована је за дебло споменика природе. Стабло својом крошњом прелази на суседну парцелу породице Ћирјак из Горобиле на надморској висини од 420 метара.

Стабло се налази на кречњачком гребену, који доминира околином. Интересантног је хабитуса и заједно са спомеником чини једну целину. Представља природну реткост и споменик природе ботаничког карактера.

Приказ дендрометријских карактеристика стабала:

	Дендрометријске карактеристике стабла	
	према Одлуци о проглашењу из 1995. године (м)	према мерењима из 2020. године (м)
Висина стабла	21,5	24
Висина стабла до прве гране	5,0	5,50
Обим дебла на 1,30 м	4,18	4,80
Обим дебла на 1,30 м	1,33	1,60
Пречник круне	24	26
Старост стабла	око 100 година	око 120 година

2. Оцена стања животне средине заштићеног подручја

Заштићено стабло на осами највероватније представља остатке некадашње шумске заједнице (*Quercetum fraineto-cerris*), налази се на благој заравни североисточне експозиције. Стабло је доброг здравственог стања, ретке правилно формиране крошње.

Добро здравствено стање, леп и правилан хабитус, ратке купаста крошња, подужно испуцала кора са дебелом плутом и могућношћу редовног плодоношења доприносе значају и пејзажној атрактивности споменика природе-ботаничког карактера.

3. Преглед конкретних активности, делатности и процеса који представљају фактор угрожавања заштићеног подручја

Стабло је под заштитом већ 45 година, током којих није било интервенција, осим скидања поломљених и сувих грана. Присутна је табла која нам говори да се ради о заштићеном стаблу. Крошња стабла пречника 24 метра прекрива једним делом шљивик испод кога је после уroda

семена дошло до појаве подмлатка, док је у другом делу где крошња прекрива површину на којој се налазе помоћни објекти без подмлатка као и без травне вегетације.

На стаблу се запажају, у горњем делу крошње, преломљене гранчице од снежних китина и јаког ветра. Крошња је високо подигнута, чиме прве гране које почињу на висини дебла од 5 метара, нису угрожене од закачињања нити преламања. На месту где је скинута кора ради утискивања речи „заштићено” није дошло до даљих оштећења која су могла да буду резултат фитопатолошких и ентомолошких обољења као секундарних штеточина. Приданак је обрастао маховином, док је на страни где је присуство домаћих животиња запажа и мања шупљина потпуно трула.

На заштићеном стаблу су решењем били предвиђени од мера конзервације – повремено чишћење од сувих грана мањих димензија, које је спроводио власник имања.

Евентуалне активности које могу угрозити заштићено подручје су снеголоми и ветроломи који такође могу бити фактор угрожавања заштићеног подручја.

4. Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја

Стратегија заштите и развоја споменика природе „Стабло храста цера - Почеча“ треба да дефинише основне правце заштите и очувања овог заштићеног подручја тако да се остварују одређени принципи и то: принцип очувања, заштите и унапређења биодиверзитета, принцип дугорочног планирања, принцип интегрално развојне заштите, а то подразумева и детаљну разраду система финансирања заштите и унапређења заштићеног подручја, обезбеђење стручних истраживања, успостављање информационог система, стална обука кадрова који раде на пословима управљања заштићеним природним добрима, као и њихово нормативно регулисање – Закон о заштити природе („Службени гласник РС“ бр.36/09,88/10, 91/10- исправка, 14/16 и 95/18.- др.закон).

У том смислу приоритетне активности и мере су:

- Очување локалитета заштићеног подручја „Стабло храста цера - Почеча“;
- Заштита и очување станишта;
- Усклађивање дозвољених видова коришћења природних ресурса са потребама заштите и очувања;
- Успостављање и развој научних, едукативних и културно-просветних активности;
- Сарадња са релевантним институцијама на свим нивоима;
- Одговарајућа презентација заштићеног подручја.

Заштита простора заштићеног подручја и неутралисање негативних последица појединих појава и процеса представља општи циљ код планирања заштите и развоја Споменика природе. Конкретно се ради о репрезентативном стаблу храста цера, једном од ретких аутохтоних представника ове врсте, с обзиром на старост и доминантност стабла.

5. Анализа и оцена услова за остваривање циљева

Доношењем Плана управљања који треба да буде усаглашен са законским прописима и пратећим актима, као и са осталим плановима и програмима везаним за ово заштићено подручје (шумске, ловне основе, просторни планови ...), стварају се основни предуслови за остваривање планираних циљева заштите и развоја заштићеног подручја.

У истом делу послова на управљању заштићеним подручјем, важан услов је и организовање, опремање и стално кадровско оспособљавање управљача, што је још једна од основних претпоставки за остваривање самог Плана управљања.

Можда, практично најважнији услов у остваривању задатих циљева јесте обезбеђивање неопходних финансијских средстава. Досадашња концепција финансирања послова била је искључиво базирана на финансирању из сопствених извора управљача ЈП „Србијашуме“ без учешћа средстава локалне самоуправе.

Неопходан услов у остваривању задатих циљева који је континуирано актуелан, односи се на сталну сарадњу и заједнички рад управљача, локалне самоуправе и надлежних институција као и министарстава.

6. Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности

Концепција, односно стратегија заштите и развоја СП „Стабло храста цера - Почеча“ треба да дефинише основне правце заштите и развоја овог заштићеног природног добра тако да се остварују одређени принципи и то: принцип очувања, заштите и унапређења биодиверзитета, принцип дугорочног планирања, принцип интегрално развојне заштите, а то подразумева и детаљну разраду система финансирања заштите и развоја, обезбеђивање дугорочних координираних научних и стручних истраживања, успостављање информационог система, сталну обуку кадрова који раде на пословима управљања заштићеним природним добрима као и нормативно регулисање управљања заштићеним природним добрима - Закон о заштити природе („Службени гласник РС“, бр.36/09, 88/10, 91/10 – исправка, 14/16 и 95/18.- др.закон).

У оквиру наведеног управљач је дужан да:

- Обезбеди спровођење прописаног режима заштите и очувања природног добра;
- Усклади развојне активности са циљевима у очувању и унапређивању овог добра;
- Води рачуна о спровођењу научно истраживачких, васпитно образовних, културних и других активности.

Поред наведеног управљач је дужан да:

- Врши обележавање, односно да обнавља границе и постављене ознаке;
- Врши усклађивање планова и основа;
- Доноси одређена акта (Правилнике);
- Обезбеђује чуварску службу;
- Доноси Програме управљања за заштићено подручје.

Управљање овим природним добром претпоставља: добру организованост и опремљеност за извршавање поверених послова, развијен систем планирања заштите, ажурно извршавање законских обавеза и успостављање материјалних претпоставки за извршавање програмираних послова заштите.

Приоритетни задатак ЈП „Србијашуме“ Београд, ШГ „Ужице“ из Ужица је одржавање успостављене одговарајуће организованости у погледу управљања, односно старања о заштићеном подручју, на бази поверених послова и утврђених обавеза, у складу са законским и пратећим прописима.

7. Приоритетни задаци научно-истраживачког и образовног рада

У циљу очувања и унапређења, као и што стручнијег и квалитетнијег управљања заштићеним подручјем неопходно је вршити стална истраживања. У овом смислу, управљач се највише ослања на опште смернице у испуњавању задатака научно-истраживачког рада и на релевантне научне установе, а пре свега на стручне екипе Завода за заштиту природе Србије.

Научно-истраживачке активности треба да су регулисане и усклађене са Планом управљања и Годишњим програмима, а резултати и документација истраживања треба да буду похрањени код управљача уз евентуално формирану базу података.

У циљу успостављања савременог система управљања заштићеним природним добром и стварања научно-стручне, информационо-документационе основе о стању и вредностима заштићеног добра, а у сврху спровођења заштите и развоја, пружити логистичку подршку истраживачима који поседују одговарајуће уверење министарства надлежног за заштиту животне средине и које поседују акт са условима заштите природе које издаје Завод за заштиту природе Србије, као и одговарајуће одобрење управљача, уз обавезно достављање података или публикованих резултата управљачу након завршетка истраживања.

Научно истраживачке активности реализоваће се у складу са могућностима и исказаним интересима стручњака и институција.

Задаци у оквиру образовно-васпитног рада реализују се кроз презентацију и популаризацију природних и других вредности заштићеног подручја и то путем разних публикација, укључујући ту и могућност формирања веб сајта, затим путем сарадње са туристичким, планинарским и другим сличним удружењима, као и евентуалним организовањем посета овом заштићеном простору.

8. Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу простора

ЛП „Србијашуме“ Београд као управљач, преко ШГ „Ужице“ Ужице ШУ Косјерић је дужно да заштићено стабло чува спроводећи режим заштите III степена. На подручју овог заштићеног подручја ће се обезбедити унутрашњи ред организовањем чуварске службе у складу са законом.

Заштићено подручје чува чувар шума и заштићеног подручја, чија је обавеза да чува простор заштићеног подручја и писаним путем одмах обавести шефа Шумске управе Косјерић о свим евентуалним променама на простору Споменика природе. Шеф Шумске управе, у обавези је да у року од три дана, о свему, као и о предузетим мерама, писаним путем обавести директора Шумског газдинства. О свим неправилностима и недозвољеним радњама у заштићеном подручју стручна лица из Шумске управе Косјерић имају обавезу да благовремено обавесте Републичку инспекцију заштите животне средине и Завод за заштиту природе Србије, како се не би нарушиле основне вредности заштићеног подручја.

У зависности од потребе, али и превентивно, планиране су биолошко – техничке мере заштите које су неопходне за очување, заштиту и одржавање виталности стабла храста (уклањање сувих грана, третирање фитопатолошких и ентомолошких обољења и др.) као и заштита стабла у случају акцидентних ситуација – снеголоми, ветроломи и сл. у циљу опште сигурности.

Заштићено стабло је прописно обележено у складу са Правилником о начину обележавања заштићеног подручја, на јасно уочљивом делу металном таблом. У планском периоду планирано је одржавање поменуте табле, као и по потреби њена замена. Мониторинг – праћење стања и евидентирање промена на простору заштићеног подручја представљају континуиране задатке које ће обављати задужено лице из ШГ „Ужице“ Ужице, ШУ Косјерић и чувар заштићеног

подручја, који ће обављати послове чувања овог заштићеног подручја (чувар поседује положен стручни испит за чувара заштићеног подручја). Ради се о сталном праћењу здравственог стања стабла, праћењу појава фитопатолошких обољења и напада инсеката, као и свих других појава које би биле од утицаја на стабло, како би се на време предузеле одговарајуће санационе и мере заштите природног добра.

9. Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта

Стабло храста цера, стављено се под заштиту као Споменик природе „Стабло храста цера - Почеча“ и проглашено за заштићено подручје од локалног значаја, односно сврстава се у III (трећу) категорију заштите.

Како се за дати споменик природе-ботанички спроводи режим заштите III степена, на основу тога су прописане следеће мере и услови заштите, којима се забрањује:

- заштићено стабло посећи, ломити и сећи гране, кидати лишће и плодове или предузимати било које друге радње које би измениле његов садашњи изглед или довеле у питање његов биолошки опстанак;
- Садња било каквог декоративног зеленила на заштићеном простору којој би могао да утиче на сагледавање споменика природе;
- Уништавање и уклањање табле за заштиту која је постављена;
- раскопавање и депоновање земље, смећа и другог отпадног материјала;
- промена намене површине, постављање табли и других обавештења на стаблу;
- испаша стоке и ложење ватре на заштићеној површини.

На подручју Споменика природе могу се вршити следеће активности:

- научно праћење стања стабла храста;
- постављање табле која говори о заштити;
- постављање оградe у циљу обележавања граница заштићене површине;
- предузимање мера заштите од пожара и биљних болести и штеточина јачег интензитета;
- кошење траве.

Неопходно је околину око заштићеног стабла редовно одржавати.

10. Активности на промоцији вредности заштићеног подручја

Програмске активности у овој области конципиране су тако да се врши позитиван утицај на стварање представе о заштићеном подручју СП „Храст цер - Почеча“ и дају конкретне информације, да се популаришу вредности подручја и утиче на интересовање научно-васпитних институција.

Презентација и популаризација ће се остваривати кроз следеће активности:

- штампање пропагандног материјала (флајери и др.);
- штампање информативних брошура;
- информисање кроз јавна гласила.

У циљу презентације природног добра планирана је промоција Споменика природе кроз: обележавање еколошких датума, повезивање са туристичким агенцијама, школама, а очекујемо и стални интерес неких од националних или локалних телевизија у вези медијског представљања заштићеног подручја.

11. Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности

Законом о заштити природе („Службени гласник РС“, бр.36/09, 88/10, 91/10 – исправка, 14/16 и 95/18.- др.закон), детаљно су дефинисане обавезе Управљача по питању документације коју мора да уради за заштићено подручје. То су пре свега:

- План управљања заштићеним природним добром (документ који се доноси на десет година);
- Годишњи програм управљања заштићеним подручјем којим се реализује План управљања за одређену годину (и то као део производно-финансијског плана преузећа);
- Извештај о остваривању програма управљања заштићеним подручјем;

Остала документација везана за научно-истраживачки рад и друге активности планиране Планом управљања биће урађена уколико постоји интересовање научних и других организација у складу са условима Завода за заштиту природе Србије.

12. Облици сарадње и партнерства са локалним становништвом и другим власницима и корисницима напокретности

Основни циљ успостављања и одржавања сарадње је заштита природног добра уз поштовање режима заштите и стварање услова за бољи развој подручја у функцији заштите.

У циљу унапређења заштићеног подручја планирана је сарадња са свим надлежним и заинтересованим субјектима:

- Надлежним министарствима;
- Програмска сарадња са стручним установама (Завод за заштиту природе Србије, Заводом за заштиту споменика културе Србије, Институту, Факултети и сл.);
- Програмска сарадња са извиђачима, еколошким покретима и тд.;
- Сарадња са општином Пожега и месном заједницом.

13. Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјектима реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене

План управљања СП „Храст цер-Почеча“ биће реализован преко Годишњих програма управљања у Шумском газдинству „Ужице“, Ужице у оквиру надлежне Шумске управе Косјерић.

ИЗРАДА ГОДИШЊИХ ПРОГРАМА И ИЗВЕШТАЈА

Годишњи програм управљања за спровођење планских задатака и активности заштите и развоја споменика природе, ради се сваке године, а на бази Плана управљања и представља план његове реализације за дату годину.

Динамика и потребна средства исказују се сваке године у зависности од услова и темпа реализације Плана управљања.

Годишњи програм управљања саставни је део Производно-финансијског плана Шумског газдинства „Ужице“, Ужице, за ту годину. Према овом Плану управљања планирана је израда десет Годишњих програма управљања са пратећим Извештајима о остваривању годишњих програма управљања.

ОРГАНИЗОВАЊЕ И ОПРЕМАЊЕ ЧУВАРСКЕ И СТРУЧНЕ СЛУЖБЕ

На чувању и праћењу стања ради чувар заштићеног подручја који има положен испит за чувара заштићеног подручја и поседује службену легитимацију.

У планском периоду планира се едукација кадрова који су директно везани за послове управљања заштићеним подручјем.

ОБЕЛЕЖАВАЊЕ ЗАШТИЋЕНОГ ПОДРУЧЈА

Обележавање СП „Храст цер - Почеча“ извршено је у складу са Правилником о начину обележавања заштићених природних добара ("Службени гласник Републике Србије" број 30/92, 24/94,17/96)

Планира се обнављање постојеће или евентуално и замена табле заштићеног подручја.

14. Финансијска средства и друге материјалне предпоставке за извршавање поверених послова у управљању заштићеним подручјем и начин њиховог обезбеђења

Финансирање заштићеног подручја, према Закону о заштити природе („Службени гласник РС“, бр.36/09, 88/10, 91/10 – исправка, 14/16 и 95/18.- др.закон), обезбеђује се из:

1. Средства буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединице локалне самоуправе;
2. Накнада за коришћење заштићеног подручја;
3. Прихода остварених у обављању делатности, односно управљања заштићеним природним добром;
4. Средства обезбеђених за реализацију планова, програма и пројеката у области заштите природе;
5. Донација, поклона и помоћи;
6. Других извора у складу са законом;

У досадашњој пракси управљања, финансирање свих послова везаних за заштићено добро текло је из сопствених извора ЈП „Србијашуме“ без учешћа средстава буџета локалне самоуправе или буџета Републике.

Полазећи од законских решења, а имајући у виду да је овим планом управљања предвиђена реализација групе задатака и законских обавеза, неопходно је за њихову реализацију финансијска средства обезбедити у континуитету из свих потенцијалних извора, а не само извора управљача.

Опредељење ЈП „Србијашума“, ШГ „Ужице“, у области обезбеђивања потребних средстава у планском периоду биће усмерено на следеће:

- Да се из сопствених средстава обезбеђују средства по основу посебних критеријума, уколико буду постојале реалне могућности стварања интерних фондова;
- Да се за одређене програмске задатке континуирано обезбеђују буџетска средства РС, локалне самоуправе, из одговарајућих, наменских фондова или од донатора.

Планирани период	Укупна планирана средства	Средства ЈП „Србијашуме“	Средства из буџета Општина Пожега	Остала средства
2021 - 2030	1.580.450	1.097.550	482.900	
%	100%	69%	31%	

За реализацију Плана управљања Спомеником природе „Стабло храста цера - Почеча“, предвиђена су средства у износу од 1.580.450 динара, од чега је учешће управљача 1.097.550 динара (69%), а планирани износ из Буџета Општине Пожега је 482.900 динара (31%).

(У прилогу је табеларни преглед висине потребних средстава за период од 10 година).

Обрада:

Директор:

.....
Драган Ђенић, дипл.инж.шум.

.....
Славиша Радосављевић, дипл.инж.шум.